

Відгук офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора Діхтієвського Петра Васильовича

на дисертацію Федосєєва Костянтина Євгеновича

на тему: «Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Актуальність обраної К.Є. Федосєєвим теми дисертаційного дослідження щодо правового регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату зумовлена глобальним характером кліматичних викликів сучасності, необхідністю прискореного переходу України до низьковуглецевої, ресурсоефективної та кліматично нейтральної економіки, а також потребою у залученні значних приватних інвестицій для реалізації відповідних заходів. Протидія зміні клімату та адаптація до її наслідків належать нині до пріоритетних завдань державної політики більшості країн світу, а поєднання ресурсів держави та приватного сектору у форматі публічно-приватного партнерства розглядається як один із найдієвіших інструментів досягнення кліматичних цілей.

Україна взяла на себе низку міжнародних та європейських зобов'язань у кліматичній сфері, зокрема у зв'язку з ратифікацією Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Паризької угоди, а також у контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і поступової імплементації положень Європейського зеленого курсу. Досягнення визначених показників скорочення викидів парникових газів, розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності, декарбонізація промисловості й транспорту, впровадження заходів адаптації потребують колосальних капіталовкладень, які держава об'єктивно не спроможна забезпечити самотійно. За таких умов публічно-приватне партнерство постає

механізмом, здатним поєднати публічний інтерес у сфері охорони довкілля та клімату з інвестиційним і технологічним потенціалом приватного партнера.

Особливої гостроти зазначена проблематика набуває в умовах повоєнного відновлення України. Наслідки збройної агресії російської федерації спричинили масштабні руйнування енергетичної, транспортної та комунальної інфраструктури, а також істотну шкоду довкіллю. Відбудова держави на засадах «зеленого» відновлення, енергетичної стійкості та кліматичної нейтральності відкриває значний простір для реалізації кліматично орієнтованих проєктів публічно-приватного партнерства, що робить дослідження їх правового забезпечення надзвичайно своєчасним.

При цьому сучасний стан нормативно-правового регулювання цих відносин не можна визнати достатньо системним і завершеним. Загальні засади партнерства держави та приватного сектору визначено Законом України «Про державно-приватне партнерство» та Законом України «Про концесію», тоді як кліматичне законодавство України перебуває на стадії становлення й характеризується фрагментарністю. Спеціального правового режиму публічно-приватного партнерства саме у сфері зміни клімату наразі не сформовано, що породжує невизначеність щодо об'єкта, форм, гарантій та механізмів державної підтримки таких проєктів, розподілу ризиків між партнерами й узгодження національного регулювання з європейськими стандартами, зокрема з таксономією сталого фінансування та системою торгівлі квотами на викиди.

Наукове осмислення правової природи публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату, визначення особливостей його нормативного регулювання, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування мають важливе теоретичне й практичне значення. Дисертація К.Є. Федосєєва спрямована на комплексне вирішення зазначених проблем та формування сучасного наукового підходу до розуміння відповідного правового інституту.

Тематика роботи узгоджується з положеннями Конституції України, міжнародних кліматичних договорів, актів законодавства України у сфері державно-приватного партнерства та охорони довкілля, а також із пріоритетними напрямками розвитку юридичної науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Зазначене дисертаційне дослідження має комплексний і системний характер та відзначається належним рівнем наукового узагальнення. У процесі виконання роботи автором опрацьовано 290 наукових, нормативно-правових та інших джерел.

Теоретичну основу дисертації становлять наукові праці фахівців у галузі адміністративного права, господарського права, екологічного та енергетичного права, інвестиційного права, міжнародного та європейського права, теорії держави і права, а також інших галузевих юридичних наук, у тому числі праці зарубіжних учених.

Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституція України, закони України «Про публічно-приватне партнерство», «Про концесію», акти законодавства у сфері охорони довкілля та запобігання зміні клімату, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові акти, зокрема Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Паризька угода, а також відповідні акти права Європейського Союзу, зокрема у межах Європейського зеленого курсу.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані щодо реалізації проєктів державно-приватного партнерства в Україні, відомості відповідних реєстрів та офіційних електронних ресурсів органів державної влади, аналітичні матеріали міжнародних організацій, узагальнення зарубіжного досвіду правового регулювання кліматично орієнтованого партнерства, а також практика Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із захистом довкілля та права власності.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації визначається тим, що дослідження належить до перших в Україні комплексних наукових праць, у яких публічно-приватне партнерство у сфері зміни клімату розглянуто як цілісний правовий феномен. У роботі проаналізовано теоретичні засади, нормативне регулювання та практичні проблеми функціонування відповідного інституту, а також запропоновано авторське бачення шляхів удосконалення законодавства й правозастосовної практики у цій сфері.

Уперше запропоновано авторське розуміння публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату як особливої форми взаємодії держави і приватного партнера, що має спеціальний об'єкт (заходи із запобігання зміні клімату та адаптації до її наслідків), спрямована на реалізацію кліматичного публічного інтересу та досягнення цілей декарбонізації й кліматичної нейтральності, а відтак не зводиться до загальної моделі державно-приватного партнерства й потребує самостійного правового режиму.

Уперше обґрунтовано концепцію «кліматичного публічного інтересу» як самостійного критерію та підстави застосування механізмів публічно-приватного партнерства у цій сфері, а також запропоновано авторську класифікацію кліматично орієнтованих проєктів партнерства за критерієм їх спрямованості — на пом'якшення зміни клімату (проєкти у сфері відновлюваної енергетики, енергоефективності, вловлювання й зберігання вуглецю, сталого транспорту та поводження з відходами) та на адаптацію до її наслідків (проєкти захисної, інфраструктурної та природоохоронної спрямованості).

У дисертації удосконалено підходи до розподілу ризиків між публічним і приватним партнерами у кліматично орієнтованих проєктах, при цьому автором обґрунтовано необхідність урахування специфічних для цієї сфери ризиків — регуляторного (зміна кліматичної політики та стандартів), цінового (волатильність вартості квот на викиди), технологічного й довгострокового

характеру таких проєктів, а також запропоновано систему правових гарантій стабільності умов для приватного інвестора.

Удосконалено наукові підходи до визначення форм і механізмів державної підтримки публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату, зокрема щодо співвідношення таких проєктів із інструментами «зеленого» фінансування, системою торгівлі квотами на викиди парникових газів, а також вимогами моніторингу, звітності та верифікації відповідних результатів.

Набули подальшого розвитку положення щодо гармонізації національного законодавства про публічно-приватне партнерство з правом Європейського Союзу у сфері клімату, зокрема з положеннями Європейського зеленого курсу та таксономії сталого фінансування, а також наукові уявлення про принципи правового регулювання відповідних відносин — сталого розвитку, «забруднювач платить», запобіжності, прозорості та розподілу відповідальності. На підставі узагальнення зарубіжного досвіду обґрунтовано доцільність запозичення окремих правових моделей залучення приватного капіталу до реалізації кліматичних заходів з урахуванням особливостей української правової системи та умов воєнного часу.

Практичне значення наукової новизни полягає у формулюванні конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері державно-приватного партнерства та запобігання зміні клімату, спрямованих на створення сприятливого правового середовища для залучення приватних інвестицій у кліматичні проєкти та досягнення визначених Україною кліматичних цілей.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях

Основні положення роботи знайшли відображення у 4 наукових статтях, що опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, а також у 1 тезі доповіді на міжнародній науковій конференції.

Оцінюючи значимість для науки і практики результатів дослідження К.Є. Федосєєва, слід зазначити, що вони помітно поглиблюють сучасні наукові

уявлення про правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату, а також містять пропозиції щодо визначення подальших напрямів розвитку відповідних складових правової системи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені у дисертації пропозиції та зроблені висновки можуть використовуватися у:

- науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних та прикладних проблем правового регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату;
- правотворчій діяльності – під час підготовки змін і доповнень до законодавства України про публічно-приватне партнерство, концесії та запобігання зміни клімату, а також розроблення пропозицій щодо формування спеціального правового режиму кліматично орієнтованого партнерства;
- практичній діяльності – для вдосконалення діяльності органів публічної влади та суб'єктів господарювання при підготовці й реалізації проєктів публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату;
- освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів, викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Господарське право», «Екологічне право», «Енергетичне право», «Інвестиційне право» (акт впровадження в освітній процес).

Відсутність порушень академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертації та наукових праць здобувача встановлено, що їх підготовка здійснювалася з дотриманням основних принципів академічної доброчесності. Ознак неправомірного запозичення текстів, ідей, наукових положень або результатів інших дослідників без відповідного посилання на джерела не виявлено. Фактів інших порушень вимог академічної доброчесності також не встановлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу К.Є. Федосєєва, необхідно звернути увагу і на її окремі недоліки.

- 1) Автор обґрунтовує самостійність публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату як особливого правового інституту, однак у роботі недостатньо чітко розкрито критерії його розмежування із загальною моделлю державно-приватного партнерства, звичайними «зеленими» інвестиціями та концесійними механізмами. Дискусійним залишається питання, за якими саме ознаками той чи інший проєкт має кваліфікуватися як кліматично орієнтований і в яких випадках це зумовлює застосування спеціального правового режиму;
- 2) У підрозділі 1.3, присвяченому зарубіжному досвіду, здобувач слушно акцентує увагу на європейських та міжнародних підходах до залучення приватного капіталу у кліматичні проєкти, проте порівняльно-правовий аналіз здебільшого має описовий характер. Було б доцільно ширше розкрити можливість практичної імплементації окремих зарубіжних моделей (зокрема британського механізму контрактів на різницю, досвіду держав – членів ЄС щодо «зелених» концесій та проєктного фінансування) в українську правову систему з урахуванням умов воєнного стану та повоєнного відновлення;
- 3) Поза належною увагою автора значною мірою залишилося питання правового забезпечення розподілу довгострокових ризиків та гарантій стабільності умов для приватного партнера, що має ключове значення саме для кліматичних проєктів з огляду на їх капіталомісткість, тривалі строки реалізації та залежність від змінюваної кліматичної й енергетичної політики держави. Більш ґрунтовне дослідження цього аспекту суттєво посилило б прикладну складову роботи;
- 4) Недостатньо повно досліджено співвідношення публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату з суміжними правовими механізмами – системою торгівлі квотами на викиди парникових газів, таксономією сталого

фінансування та вимогами моніторингу, звітності й верифікації. Оскільки саме ці інструменти визначають економічну привабливість і правову визначеність кліматичних проєктів, їх взаємодія з інститутом партнерства заслуговувала на окреме висвітлення;

5) З огляду на новизну досліджуваної сфери та обмежений обсяг наявної судової практики, у роботі доцільно було б ширше опрацювати питання вирішення спорів, що виникають при реалізації кліматично орієнтованих проєктів партнерства, зокрема механізми досудового врегулювання, міжнародного комерційного та інвестиційного арбітражу, а також захисту прав сторін у разі зміни кліматичного законодавства. Більш детальне висвітлення цих питань дозволило б повніше обґрунтувати запропоновані напрями вдосконалення правозастосовних підходів.

Висновок. Зважаючи на те, що перераховані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, слід констатувати, що подана дисертація «Правове регулювання публічно-приватного партнерства у сфері зміни клімату» є завершеною науковою працею, зміст якої відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Федосєєв Костянтин Євгенович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри адміністративного права та процесу

Навчально-наукового Інституту права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Заслужений юрист України

ПІС
ВЧЕНИЙ СЕК
КАРАУЛЬНА

П. В. Діхтієвський